

ROLUL EDUCAȚIEI ASUPRA CREȘTERII ECONOMICE ÎN ROMANIA

Surdilă Madalina Andreea, Masterand

Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu,
Facultatea De Științe Economice Și Gestiunea Afacerilor
e-mail: blackmadangel@yahoo.com

Rezumat:

Capitalul uman constă în acele abilități ale indivizilor, care sunt caracteristice acestora și rămân aceleași în orice mediu social, putând fi valorificate pe piața muncii în schimbul unor resurse economice de orice tip

Practic, capitalul uman este format din capital educațional (abilități dobândite de indivizi în procesul de instruire școlară, dar și în afara acestuia) și capital biologic (abilități fizice ale indivizilor, sintetizate, cel mai adesea, prin starea de sănătate).

În România, accesul la educație este garantat prin lege tuturor persoanelor indiferent de sex, naționalitate, religie sau mediu socio-familial de proveniență. A devenit însă evident faptul că, în condițiile unei situații economice deficitare, existența doar a unei legislații favorabile educației rămâne insuficientă.

Deși literatura economică prezintă numeroase argumente referitoare la rolul educației în dezvoltarea economică, ea nu a precizat clar modalitățile în care școala influențează indivizii pentru a deveni mai productivi și nici nu a studiat îndeajuns acele efecte necuantificabile care contribuie indirect la dezvoltarea economică.

Cuvinte cheie: educație, creștere economică

1. Introducere

Educația are un rol hotărâtor în dezvoltarea cunoașterii, abilităților și a atitudinilor care sunt esențiale pentru creșterea și vitalitatea economică.

O dovadă elocventă în acest sens este faptul că sistemele de învățământ tradiționale generează probleme în toate sectoarele pe piața forței de muncă, afectând marile companii, întreprinderi mici și mijlocii, precum și instituțiile publice.

Organizațiile care dețin angajați cu un capital intelectual superior, vor obține venituri remarcabile pe o perioadă îndelungată. Cotidian, se poate observa și analiza bătălia tenace pe care o duc micii și marii investitori pentru a atrage în propria echipă personal cu un nivel ridicat de calificare și educație, care să poată răspunde cerințelor și exigențelor viitoare ale economiei și societății. Cu cât acest tip de organizație devine un fenomen de masă, cu atât societatea respectivă va înregistra un ritm de dezvoltare mai intens.

Ritmul lent al creșterii economice, dificultatea de a crea noi locuri de muncă conduc la o cerere scăzută de forță de muncă, deci de capital uman.

2. Rolul educației asupra creșterii economice în România

Educația este furnizată, în cea mai mare măsură, prin intermediul sistemului public. Explicațiile țin de asigurarea funcționalității relațiilor sociale în cadrul unor repere generale, acceptate și validate de sistemul politic legislativ și executiv. Se poate demonstra, empiric și prin deducție logică, faptul că finalitatea argumentelor finanțării publice a educației este limitată sau inexistentă în plan social. Realitatea funcționării sistemelor democratice din ultimele decenii relevă însă o altă finalitate nefastă a educației. Este vorba despre implicațiile acesteia asupra evoluției performanțelor economice ale unei țări.

În gândirea economică actuală sunt exprimate diferite puncte de vedere în legătură cu creșterea și dezvoltarea economică. Ținând seama de diferitele puncte de vedere cu privire la conținutul creșterii economice, aceasta poate fi definită ca reprezentând procesul de sporire a dimensiunilor rezultatelor economice, determinat de combinarea și folosirea factorilor de producție și reliefate prin indicatori macroeconomici – produsul intern brut, produsul național brut și venitul național în termeni reali, atât pe total, cât și pe locuitor.

Organizațiile care dețin angajați cu un capital intelectual superior, vor obține venituri remarcabile pe o perioadă îndelungată. Cotidian, se poate observa și analiza bătălia tenace pe care o duc micii și marii investitori pentru a atrage în propria echipă personal cu un nivel ridicat de calificare și educație, care să poată răspunde cerințelor și exigențelor viitoare ale economiei și societății. Cu cât acest tip de organizație devine un fenomen de masă, cu atât societatea respectivă va înregistra un ritm de dezvoltare mai intens.

Capitalul uman constă în acele abilități ale indivizilor, care sunt caracteristice acestora și rămân aceleași în orice mediu social, putând fi valorificate pe piața muncii în schimbul unor resurse economice de orice tip.[1]

Practic, capitalul uman este format din capital educațional (abilități dobândite de indivizi în procesul de instruire școlară, dar și în afara acestuia) și capital biologic (abilități fizice ale indivizilor, sintetizate, cel mai adesea, prin starea de sănătate).

Există două moduri separate de gândire asupra capitalului intelectual:[2]

- 1) Unul se referea la *informație*, puterea minții concentrându-se asupra creației și extinderii cunoașterii din interiorul firmei.
- 2) Celălalt, bazat pe *resurse*, era orientat pe obținerea de profituri din combinațiile unice ale capitalului intelectual și resursele corporale.

Capitalul intelectual este termenul atribuit activelor intangibile combinate care permit companiei să funcționeze eficient.

Componentele capitalului intelectual sunt:

- *Activele de piață* – sunt cele care derivă dintr-o relație benefică a organizației cu piața și cu clienții. Exemplele pot include: clienții și gradul lor de loialitate, canalele de distribuție, diferite contracte și acorduri, etc.
- *Activele bazate pe proprietatea intelectuală* - includ know-how-ul, secretele de comercializare, copyright-ul, brevetele sau alte drepturi.
- *Activele centrate pe resursele umane* – se referă la abilitatea și creativitatea manifestate în rezolvarea problemelor, precum și la calitățile de lider, antreprenor și manager pe care le dețin angajații unei organizații.

Dat fiind faptul că majoritatea cunoștințelor, competențelor, calificărilor se însușesc în școală, prin intermediul procesului instructiv-educativ, educației i-a fost recunoscut rolul determinant pe care-l are în acumularea și dezvoltarea capitalului uman și, în consecință, în dezvoltarea economică a unei țări.

Pentru ca efectele educației asupra dezvoltării capitalului uman și celei economice să fie maxime, trebuie respectate anumite condiții[3]:

- cantitatea și calitatea educației măsurate în număr de ani de studiu, procent din PIB alocat educației, rata de participare școlară, rezultate, performanțe școlare să fie ridicate, iar oferta educațională să corespundă cerințelor actuale și de perspectivă ale pieței forței de muncă;
- existența unui mediu socio-economic și politic stabil și un ritm de creștere economică accelerat;
- diferențele dintre venituri la nivel individual, salarizarea să corespundă nivelului de pregătire școlară și profesională al individului.

Formarea profesională este direct legată de strategiile de producție pe termen scurt, mediu sau lung ale diverșilor agenți economici, diferă nu numai de la o etapă la alta de dezvoltare a economiei, ci și de la un individ la altul.

Investițiile în educație rămân ineficiente dacă nu sunt însoțite de o strategie de dezvoltare socio-economică adecvată.

Devine, astfel, important îndeplinirea și a celorlalte două condiții: stabilitatea mediului socio-economic și politic și un ritm de creștere economică accelerată și existența unei relații directe între venituri, ocupații și nivel de pregătire școlară și profesională.

Principalele caracteristici ale mediului economic european și, într-o oarecare măsură, și ale celui românesc sunt[4]:

- *inovația tehnologică* – acumularea unui volum impresionant de cunoștințe în toate domeniile, creșterea concurenței pe piață impune adoptarea celor mai noi tehnologii;
- *instabilitatea ocupațională* – angajații sunt forțați să-și schimbe nu numai locul de muncă, ci și profesia.
- *reducerea fiscalității* – pe termen lung, în condițiile în care concurența va crește, presiunile agenților economici asupra guvernelor vor fi tot mai ridicate în scopul reducerii fiscalității.

Aceasta înseamnă că statul va fi nevoit în viitor fie să se retragă tot mai mult din susținerea serviciilor publice, între care și educația, fie să identifice alte surse de finanțare a acestora.

Ritmul lent al creșterii economice, dificultatea de a crea noi locuri de muncă conduc la o cerere scăzută de forță de muncă, deci de capital uman.

Volumul cheltuielilor cu educația diferă nu numai de la o țară la alta, ci și de la un individ la altul și sunt în măsură să ofere o imagine atât asupra capacității unei țări de a susține dezvoltare capitalului uman, cât și asupra locului pe care-l ocupă acesta în strategiile de dezvoltare pe termen lung.

Faptul că, la nivel individual, cheltuielile alocate educației sunt nesigure și variabile, a condus la accentuarea rolului statului, al guvernelor în finanțarea educației, fie în totalitate, fie parțial.

În România, accesul la educație este garantat prin lege tuturor persoanelor indiferent de sex, naționalitate, religie sau mediu socio-familial de proveniență. A devenit însă evident faptul că, în condițiile unei situații economice deficitare, existența doar a unei legislații favorabile educației rămâne insuficientă.

România a intrat într-un cerc vicios: un nivel de dezvoltare scăzut are ca efect limitarea investițiilor în educație, deci în capital uman, și diminuează calitatea și productivitatea muncii, principalii factori ai creșterii economice.

Un alt aspect legat de finanțarea educației este cel legat de modul de distribuție a cheltuielilor pe niveluri de învățământ.

S-a constatat faptul că finanțarea totală a învățământului primar și secundar este mult mai avantajoasă pentru societate decât pentru individ: un nivel ridicat de alfabetizare, creșterea gradului de participare socială și economică al populației, îmbunătățirea calității vieții de familie și a stării de sănătate etc. De aceea, în foarte multe țări, învățământul primar și secundar este gratuit, durata obligatorie de școlarizare fiind foarte mare.

Investițiile în învățământul superior au un grad mai ridicat de rentabilitate în plan individual decât la nivel de societate, în special prin creșterea veniturilor salariale în viitor astfel că, o mare parte a costurilor cu învățământul superior sunt suportate de către individ.

Deși literatura economică prezintă numeroase argumente referitoare la rolul educației în dezvoltarea economică, ea nu a precizat clar modalitățile în care școala influențează indivizii pentru a deveni mai productivi și nici nu a studiat îndeajuns acele efecte necuantificabile care contribuie indirect la dezvoltarea economică.

În ceea ce privește efectele necuantificabile ale educației, analizele s-au concentrat pe două mari direcții:

1) *Relația dintre educație și sistemul politic*

Studiile efectuate până în prezent sugerează faptul că educația contribuie la dezvoltarea economică numai în cazul existenței unui sistem politic democratic, care să asigure un transfer de putere corect și normal. Interferența celor două noțiuni (educație și sistem politic) este susținută și de analizele efectuate în țările dezvoltate, potrivit cărora stabilitatea politică, asociată cu un transfer de putere normal și cu un nivel redus al violenței este limitată doar la acele țări a căror populație prezintă un nivel ridicat de educație.

2) *Relația dintre educație și creșterea demografică*

Analizele efectuate au demonstrat teza potrivit căreia creșterea demografică este în mod necesar fundamentată pe mărirea speranței de viață. La rândul ei, speranța de viață se bazează pe educație, datorită modului de hrană și a diagnosticilor îmbunătățite, a reducerii timpului de muncă și a dificultății muncii etc.

3. Efectele negative ale subeducării

Fără îndoială[5], lipsa educației și a unei pregătiri profesionale adecvate are efecte negative atât asupra individului, cât și asupra comunității din care face parte.

Un prim efect negativ se referă la *discrepanța veniturilor* obținute de persoane care au beneficiat de educație, față de celelalte persoane. Într-adevăr, o persoană care a absolvit un liceu sau o instituție de învățământ superior înregistrează, pe întreaga perioadă de viață, un venit mai mare decât o persoană care a absolvit gimnaziul. Mai trebuie precizat că acest efect se propagă în lanț, sub forma unui bulgăre de zăpadă. Mai concret, persoana care nu a beneficiat de educație, și, în consecință, are un venit mai mic, nu va avea resurse financiare suficiente pentru a putea contribui la educația urmașilor săi.

Un alt efect negativ al lipsei educației se referă la *excluziunea socială* a indivizilor; prin excluziune se înțelege procesul de neparticipare pe termen lung la viața economică, civică și socială a unui individ, în cadrul comunității din care face parte. Forma cea mai des întâlnită de excluziune este aceea de pe piața forței de muncă. Astfel, mai multe studii sociologice efectuate la nivel național se referă la faptul că majoritatea indivizilor fără educație nu au lucrat niciodată cu carte de muncă. Activitățile desfășurate de ei sunt fie în domeniul agriculturii, fie în economia subterană (munci ocazionale, ziliere, care nu presupun o calificare).

Tinerii care nu au mai urmat o altă formă de învățământ după educația primară, precum și cei care au abandonat școala în timpul învățământului obligatoriu, au reușit să învețe o meserie fie de la părinți (zugrav, tâmplar, tapițer, mecanic auto), fie la locul de muncă unde au lucrat pe o perioadă scurtă de timp.

Ca o consecință a acestui efect negativ al lipsei de educație, indivizii se pot confrunta cu diverse probleme la locurile de muncă: starea de nesiguranță privind locul de muncă, întârzieri la plata muncii prestate, permanenta suspiciune a angajatorului față de ei, obligația depunerii unei garanții la angajare care, de multe ori, depășește veniturile obținute în câteva luni de zile de muncă etc. Concluzia generală a acestor studii sociologice este aceea că indivizii fără educație sunt afectați într-o proporție mult mai mare de fenomenul de excluziune de pe piața forței de muncă decât cei care au beneficiat de educație.

4. Efectele negative ale supraeducării

În țările dezvoltate, expansiunea învățământului a fost asociată cu rapida dezvoltare economică. Cererea de forță de muncă calificată (educată) ținea pasul cu oferta de muncă și, de aceea, ratele de rentabilitate individuale sau sociale erau relativ constante. Totuși, odată cu diminuarea ratei de dezvoltare economică, s-a observat o scădere semnificativă a ratelor de rentabilitate, mai ales pentru învățământul terțiar. Era evident că forța de muncă era „supraeducată” și a apărut un oarecare scepticism referitor la continuarea investițiilor în domeniul educației, cel puțin la nivelul efectuat până atunci.

În mod ironic, problemele și îngrijorările actuale din țările dezvoltate privind învățământul au fost anticipate de către țările mai puțin dezvoltate.

Cele mai importante două efecte negative ale supraeducării sunt[6]

1) *Efectul de „roată dințată”*

În condițiile actuale ale unei dezvoltări fără precedent a științei și tehnologiei, persoanele care au o pregătire educațională specifică pentru ocuparea unui post sau pentru desfășurarea unei profesii dețin un avantaj covârșitor față de cei ce nu au pregătirea necesară. Acest lucru a condus la o majorare a cererii pentru nivele superioare de educație (secundar și terțiar), care, în schimb, a dus la o creștere a nivelului minim de educație necesar ocupării posturilor. Acest efect, cunoscut sub denumirea de „roată dințată”, a avut două consecințe negative asupra forței de muncă. Mai concret, a condus la[7]:

- îndepărtarea celor mai puțin educați de la slujbele lor de către indivizii cu educație superioară. Studiile realizate au infirmat credința potrivit căreia persoanele cu studii superioare acceptă numai poziții corespunzătoare cu pregătirea lor. Deși poate, de fapt, ei așteaptă oportunități de angajare, atitudinile lor sunt realiste și se adaptează condițiilor de pe piața forței de muncă, acceptând, cel puțin pe perioade scurte de timp, slujbe inferioare pregătirii lor;
- accentuarea problemelor de angajare pentru cei cu educație superioară (nivelul secundar și terțiar). Experiența a arătat că acest tip de efect se manifestă cu precădere în țările mai puțin dezvoltate unde există o subvenționare masivă a învățământului de către stat (și, în consecință, o flexibilitate mai mică a sistemului de învățământ) și o rată a șomajului destul de ridicată.

2) *Efectul asupra economiilor rurale*

În țările în care majoritatea forței de muncă este concentrată într-o agricultură de subzistență, s-a demonstrat că expansiunea educațională a contribuit, chiar dacă nu hotărâtor, la declinul economiei rurale. Persoanele care au fost educate migrează către marile aglomerații urbane, generând concomitent două probleme fundamentale[8]:

- pe de o parte, comunitatea rurală este lipsită de forța de muncă necesară desfășurării în continuare a activităților;
- pe de altă parte, forța de muncă din mediul urban crește mult mai mult decât oferta, generând șomaj, infraționalitate etc.

Referindu-ne la primul fenomen, principalul motiv pentru care persoanele migrează dintr-un mediu în altul (și, în special, de la cel rural la cel urban) este reprezentat de oportunitățile privind obținerea unui venit, privind ocuparea unui loc de muncă. Într-adevăr, predilecția persoanelor educate de a migra scade pe măsură ce discrepanțele dintre oportunitățile urbane și cele rurale sunt mai mici. Mai mult decât atât, deși pot vizita centrele urbane pentru diferite perioade de timp în scopul găsirii unui loc de muncă, o mare parte dintre aceștia se reîntorc în mediul rural, în cazul negăsirii unei slujbe convenabile.

În ceea ce privește al doilea fenomen, al șomajului din mediul urban, studiile efectuate au arătat că asocierea exclusivă dintre migrația rurală și șomajul urban este, în anumite cazuri, eronată: emigranții din mediul urban ocupă, deseori, posturi pe care persoanele nonemigrante le refuză sau sunt incapabile să le ocupe, emigranții pot avea calificare superioară față de persoanele nonemigrante etc.

5. Necesitatea revizuirii ofertei educaționale

Modificarea contextului economic impune o revizuire fundamentală a ofertei educaționale și nu numai, la nivelul tuturor țărilor.

Încă de la începutul anilor '90, oferta educațională în România s-a diversificat atât la nivelul învățământului secundar, cât, mai ales, la nivel superior. Mai mult, în primii ani ai tranziției, acest tip de ofertă a răspuns nevoilor pieței forței de muncă: creșterea numărului de specialiști în științe economice, medicale, juridice, informatică etc.

Inexistența unui sistem de monitorizare a relației dintre oferta educațională și cererea actuală și de perspectivă a pieței forței de muncă a condus la disfuncționalități majore: specializări înguste, neglijarea formării de specialiști în anumite domenii și supraaglomerarea altora, subocupare etc. În aceste condiții, pe piața forței de muncă din România se manifestă deja fenomene de subocupare sau de declasare profesională, de devalorizare a diplomelor și aceasta nu pentru că ar fi prea multe, ci pentru că nu sunt utilizate.

În toate statele cu o economie dezvoltată, aceste fenomene sunt frecvente, dar, în timp ce acolo au un caracter temporar (au rolul de a facilita trecerea spre un loc de muncă corespunzător pregătirii sau numărul de absolvenți de studii superioare este ridicat), în România ele au un caracter permanent.

Migrația și urbanizarea au efecte pozitive asupra dezvoltării economice a unei națiuni și orice încercare de a restrânge în mod artificial influența lor este inefficientă. În mod special, încercarea de a controla migrația către mediul urban printr-o reformă a sistemului de învățământ în mediul rural nu a avut succes în nici o țară, deși în unele țări mai puțin dezvoltate, ideea este încă în vogă. Predilecția către migrație este rezultatul percepției oportunităților de muncă din mediul urban și nu are legătură cu ceea ce se învață în școală.

În concluzie, putem afirma că educația îmbunătățește bagajul de cunoștințe și aptitudini al indivizilor. Din acest motiv, ei sunt predispuși să-și găsească un loc de muncă adecvat pregătirii lor, care să le furnizeze un venit corespunzător. În măsura în care găsesc aceste oportunități de muncă în mediul în care trăiesc, își vor desfășura activitatea acolo, contribuind la dezvoltarea economică a zonei respective. În situația în care nu găsesc aceste oportunități, atunci vor migra spre alte zone (de regulă, de la mediul rural la cel urban), generând efectele negative prezentate anterior.

6. Concluzii

Dat fiind faptul că majoritatea cunoștințelor, competențelor, calificărilor se însușesc în școală, prin intermediul procesului instructiv-educativ, educației i-a fost recunoscut rolul determinant pe care-l are în acumularea și dezvoltarea capitalului uman și, în consecință, în dezvoltarea economică a unei țări

Ca o consecință a efectului negativ al lipsei de educație, indivizii se pot confrunta cu diverse probleme la locurile de muncă: starea de nesiguranță privind locul de muncă, întârzieri la plata muncii prestate, permanenta

suspiciune a angajatorului față de ei, obligația depunerii unei garanții la angajare care, de multe ori, depășește veniturile obținute în câteva luni de zile de muncă etc. Concluzia generală a acestor studii sociologice este aceea că indivizii fără educație sunt afectați într-o proporție mult mai mare de fenomenul de excluziune de pe piața forței de muncă decât cei care au beneficiat de educație.

Migrația și urbanizarea au efecte pozitive asupra dezvoltării economice a unei națiuni și orice încercare de a restrânge în mod artificial influența lor este inefficientă. În mod special, încercarea de a controla migrația către mediul urban printr-o reformă a sistemului de învățământ în mediul rural nu a avut succes în nici o țară, deși în unele țări mai puțin dezvoltate, ideea este încă în vogă

În concluzie, putem afirma că educația îmbunătățește bagajul de cunoștințe și aptitudini al indivizilor. Din acest motiv, ei sunt predispuși să-și găsească un loc de muncă adecvat pregătirii lor, care să le furnizeze un venit corespunzător. În măsura în care găsesc aceste oportunități de muncă în mediul în care trăiesc, își vor desfășura activitatea acolo, contribuind la dezvoltarea economică a zonei respective. În situația în care nu găsesc aceste oportunități, atunci vor migra spre alte zone (de regulă, de la mediul rural la cel urban), generând efectele negative prezentate anterior.

Bibliografie

- [1]**Becker S. Garry** – „Capitalul uman. O analiză teoretică și empirică cu referire specială la Educație”, Editura ALL, București, 2007
- [2]**Angelescu, Coralia** – „Economie. Ediția a VII-a”, Editura Economică, București, 2005;
- [3]**Marinescu C.**- „Educația-perspectiva economica”, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 2011
- [4]The role of education and training in the implementation of the Europe 2020 Strategy (february 2011);
- [5]**Georgescu D.**- „Reforma învățământului-o șansă pentru schimbarea de mentalitate”, Ed. Trei, București, 2009
- [6]**Angelescu, Coralia** – „Economie. Ediția a VII-a”, Editura Economică, București, 2005;
- [7]**Becker S. Garry** – „Capitalul uman. O analiză teoretică și empirică cu referire specială la Educație”, Editura ALL, București, 2007
- [8]The role of education and training in the implementation of the Europe 2020 Strategy (february 2011);